

LE CORBUSIER W KATOWICACH

Miniprzewodnik i wycieczki śladami Le Corbusiera w ramach programu artystyczno-edukacyjnego Le CorbusYear

LE CORBUSIER IN KATOWICE

A mini-guide and summary of excursions retracing

Le Corbusier's footsteps, as part of the artistic-educational programme Le CorbusYear.

ALFABET CORBUSIEROWSKI

Od lat 20. do 60. Le Corbusier modyfikował swoje poglądy i wzbogacał swój styl, jednak można wymienić wiele elementów pojawiających się w całym jego dorobku: charakterystyczne detale, rozwiązania przestrzenne i techniczne tworzące autorski język czy alfabet wizualny, który inspirował kilka pokoleń architektów i urbanistów w Katowicach, Polsce i na świecie.

LE CORBUSIER'S ALPHABET

In the period between 1920 and 1960, Le Corbusier continuously modified his ideas and enriched his style. However, one can identify numerous themes recurring throughout his life's work: particular details, spatial and technical solutions. They all combine and result in his individual language or "visual alphabet", which then became a source of inspiration for several generations of architects and urban designers in Katowice, elsewhere in Poland, and all over the world.

Postulaty Karty Ateńskiej (1933)

The Athens Charter postulates from 1933:

- A1** **zdrowe mieszkania z dostępem do słońca, świeżego powietrza, widoku z okna, bliskości zieleni i otwartej przestrzeni o charakterze rekreacyjno-sportowym i usługowym, rozluźnienie zabudowy**
well-designed residential units with wide access to natural light, fresh air, pleasant views, surrounding greenery and open space with leisure, sport and service facilities; low-density urban fabric
- A2** **powszechny dostęp do wypoczynku: zieleni wokół domu (codziennie), parku w okolicy (przynajmniej raz w tygodniu), środowisko przyrodnicze poza najbliższą okolicą (przynajmniej raz w roku), egalitaryzm przestrzeni otwartej**
easy access to leisure: greenery surrounding the house (everyday), local park (at least once a week), trips into nature beyond the city (at least once a year); egalitarian space
- A3** **miejsca pracy dobrze skomunikowane z miejscami zamieszkania, obszary przemysłowe oddzielone pasmem zieleni od dzielnic mieszkalnych**
workplace well-connected with residential areas, industrial ones separated from the residential with green belts
- A4** **segregacja ruchu miejskiego: bezkolizyjne rozdzielanie komunikacji pieszej od komunikacji kołowej**
collision-free separation between vehicular and pedestrian traffic
- A5** **traktowanie zabytków przeszłości jako eksponatów wydzielonych z przestrzeni**
regarding historical buildings as showcases sectioned off from the urban fabric

- B** ***béton brut* – beton z odcisniętą fakturą deskowania szalunku – zdaniem Le Corbusiera pokazywał prawdę o tym, jak powstał budynek, był może i brzydki (*brut*), ale szczerzy, „jak twarz dobrego przyjaciela”**
raw concrete (béton brut) – concrete with an imprinted texture of wooden shuttering; according to Le Corbusier it revealed the process of building construction – despite being ugly (*brut*), it was honest, "like a face of a dear friend"
- C** **ciągłowne struktury przekryć opartych na stalowych linach**
tensile roof structures suspended on steel cables
- D** **system domino – system szkieletowy oparty na słupach i płytach stropowych**
a domino system – a structural skeleton supported by columns and floor slabs
- K** **ściana kurtynowa – rozwinięcie 3 punktu architektury nowoczesnej – ściana zewnętrzna może być lekką „skórą”**
curtain wall – expanding on Point 3 of contemporary architecture – external wall can be treated as a light envelope ("skin")
- Ł** **paraboliczny łuk żelbetowy**
parabolic reinforced concrete arch
- O** **motyw okrętu – podziwiane przez Le Corbusiera wielkie statki dostarczyły wzorców logiki konstrukcji i rozwiązań funkcjonalnych (np. racjonalnie rozwiązanej małej przestrzeni mieszkalnej), ale i czysto estetycznej inspiracji**
the ship theme – Le Corbusier admired large ships and found them inspiring in his exploration of structural logic as well as offering both functional (for example: designing the most efficient layouts for small apartments) and aesthetic solutions

5 punktów architektury nowoczesnej

five points of contemporary architecture:

- P1** **wolny parter – najlepiej całkowicie otwarty, możliwy dzięki oparciu konstrukcji budynku na słupach (pilotis)**
void ground floor – ideally entirely clear, which can be achieved by supporting the structure by pilotis – reinforced concrete stilts
- P2** **wolny plan – również dzięki słupom ściany na piętrach nie muszą pełnić roli konstrukcyjnej, można więc swobodnie kształtować wnętrza poszczególnych pięter dzięki lekkim ścianom działowym**
open floor plan – with the use of pilotis walls on the upper floors do not need to be structural, it is therefore possible to design any required layout using only light, non-structural partitions
- P3** **wolna elewacja – ściany zewnętrzne również nie pełnią roli nośnej, więc można je elastycznie kształtować**
independent façade – external walls are not structural either and as such allow full flexibility on the floor plan
- P4** **wstęgowe (pasmowe) okna – zapewniają maksimum dziennego światła w pomieszczeniach**
ribbon windows – provide the maximum level of natural light
- P5** **wolny dach – płaski dach z tarasem lub ogrodem – pozwala cieszyć się słońcem i powietrzem nawet w ciasnym centrum miasta**
open roof – flat roof with a terrace or a roof garden – provides access to sunshine and fresh air even in the very centre of the city

- S** **motyw parasola**
the umbrella theme
- U** ***unité d'habitation* – megastrukturalna, w dużej mierze samowystarczalna jednostka mieszkaniowa składająca się z mieszkań i towarzyszących usług oraz wspólnej przestrzeni rekreacyjnej na tarasie**
unité d'habitation – megastructural, self-sufficient residential unit consisting of apartments, services and communal leisure area on the terrace

KIM BYŁ LE CORBUSIER?

Le Corbusier (właściwie Charles-Edouard Jeanneret, 1887–1965) uchodzi za najważniejszego architekta i urbanistę XX wieku. Wpłynął na kilka pokoleń projektantów – najpierw w Europie, a po II wojnie światowej na całym świecie. Reprezentował pokolenie, które pod wpływem rozczarowania stanem miast odziedziczonym po XIX stuleciu, ich bezładnym rozrostem i przeludnieniem, podjęło się szukania recept na ich uzdrowienie. Proponował radykalne terapie, polegające na usuwaniu niezdrowej i niefunkcjonalnej starej zabudowy i pozostawieniu tylko najcenniejszych zabytków. Radził ściśle łączenie funkcji mieszkalnych i rekreacyjnych, dzięki budowie bloków otoczonych starannie zaplanowaną zielenią. Sformułował pojęcie „domu jako maszyny do mieszkania”, zaprojektowanego racjonalnie, jak samochód czy samolot. Popularyzował stawianie wysokich budynków dzięki wykorzystaniu możliwości żelbetu i prefabrykacji. Poważał niewielu współczesnych architektów, za to podziwiał logikę i celowość działań inżynierów.

Le Corbusier przewodniczył CIAM (Congrès International d'Architecture Moderne – Międzynarodowy Kongres Architektury Nowoczesnej) – sieci wymiany wiedzy i informacji, łączącej w latach 1928–1959 kilkudziesięciu europejskich (w tym polskich) architektów. Jej najważniejszym dziełem była Karta Ateńska – zestaw wytycznych dla nowoczesnej urbanistyki (1933), stosowanych w wielu krajach podczas powojennej odbudowy i rozbudowy miast. Idee Le Corbusiera rozprzestrzeniły się po świecie również dzięki jego książkom, z których najgłośniejsza to "Vers une architecture" (1923, pierwsze polskie wydanie ukaze się w 2012 roku nakładem Centrum Architektury).

Najbliższy budynek Le Corbusiera znajduje się w Berlinie – tzw. jednostka mieszkalna (1957). Jego inne znaczące projekty to jednostka mieszkalna w Marsylii (1947–1952) – pierwowzór berlińskiej, kościół Notre Dame du Haut w Ronchamp (Alzacja, 1950), klasztor La Tourette koło Lyonu (1957–1960) oraz małe domy mieszkalne, np. Villa Savoye koło Paryża (1929–1931). Specjalne miejsce w dorobku Le Corbusiera zajmuje projekt urbanistyczny całkowicie nowego miasta w Indiach – stolicy Haryny i Pendżabu, Czandigarh (1952–1959).

Niemniej ważne od budynków zrealizowanych są niezrealizowane, które przez dziesięciolecia działały na wyobraźnię architektów, np. projekt siedziby Ligi Narodów w Genewie (1927) czy Pałacu Sowietów w Moskwie (1931) oraz wielkie wizje urbanistyczne, takie jak La Ville Contemporaine (1922), La Ville Radieuse (1924–1927) czy Plan Voisin dla Paryża (1925).

CO LE CORBUSIER ROBIŁ W KATOWICACH?

Nic! Nigdy tu nie był ani nic nie zbudował. Ale ponieważ wielu pracujących w Katowicach architektów spoglądało na niego z podziwem i u niego szukali rozwiązań, liczne budynki, a nawet całe dzielnice ukształtowali w myśl jego idei. Przed wojną dotyczyło to zwłaszcza nowoczesnej zabudowy mieszkaniowej w południowej części śródmieścia, po wojnie – ogromnych obszarów centrum (wzdłuż alei Armii Czerwonej, obecnie Korfantego), Parku Kultury czy nowych osiedli – Tysiąclecia czy Koszutki, gdzie już nie tylko pojedyncze budynki, ale całe ich układy rozwizano ściśle według corbusierowskich recept na nowoczesne miasto.

Nasza mapa pozwoli odkryć, że architektura i urbanistyka XX wieku powstawała w Katowicach w ścisłym związku z europejskimi koncepcjami, a także lepiej zrozumieć, dlaczego te miejsca wyglądają tak, a nie inaczej, stwierdzić, które rozwiązania sprawdziły się, a które nie.

TRASA / ROUTE

1

OSIEDLE TYSIĄCLECIA

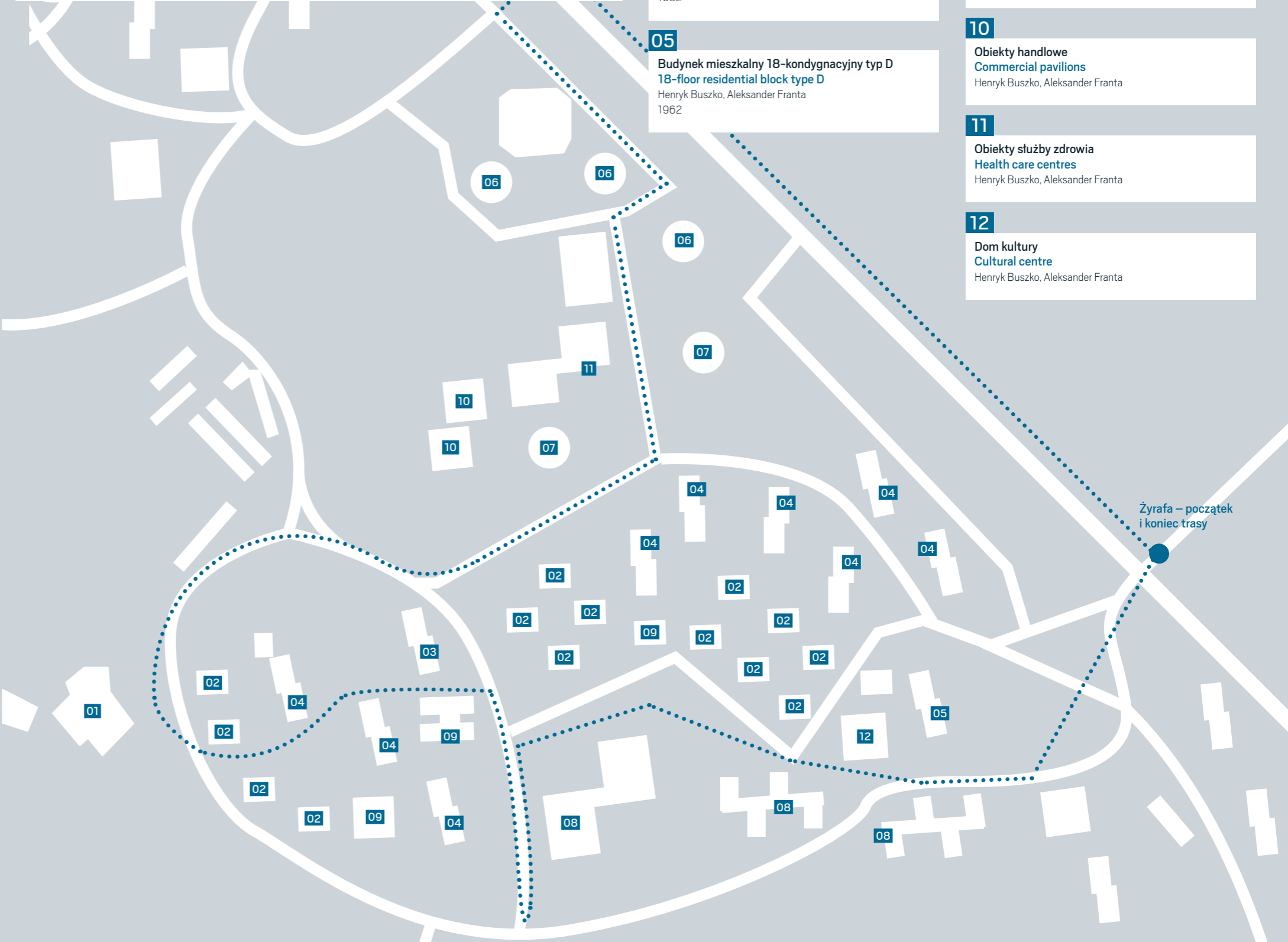
TYSIĄCLECIA (MILLENNIUM) ESTATE

urbanistyka i architektura / town planning and architecture: Henryk Buszko, Aleksander Franta 1961–1991

A **P3**

Osiedle 1000-lecia powstało na północno-zachodnich krańcach miasta w latach 60. XX wieku w oparciu o zasady zawarte w Karcie Ateńskiej. Le Corbusier wielokrotnie wcześniej zajmował się rozwiązaniami urbanistycznymi gwarantującymi każdemu mieszkańcowi dostęp do światła, powietrza, zieleni, higieny, sportu i rekreacji, co było wyrazem jego sprzeciwu wobec złych warunków mieszkaniowych obserwowanych w wielu metropoliach po I wojnie światowej. Wytyczne sformułowane przez IV kongres CIAM zostały wdrożone do realizacji najpełniej w okresie po II wojnie światowej.

Osiedle powiązane zostało w jednolitą spójną kompozycję z utworzonym w 1950 roku Wojewódzkim Parkiem Kultury i Wypoczynku (dziś Park Śląski). W pobliżu rozlokowano usługi towarzyszące, takie jak szkoły, ośrodki zdrowia, sklepy czy kościoły. Osiedle prawidłowo skomunikowano z centrum Katowic oraz Chorzowa przy pomocy linii tramwajowej oraz publicznego transportu autobusowego. Dziś cieszy się ono powszechnym uznaniem jako jedno z najlepszych miejsc zbiorowego zamieszkania w mieście. "Tysiąclecie" housing scheme was built on the north-west outskirts of Katowice in 1960s in accordance with the Athens Charter. Le Corbusier frequently promoted urban solutions which would guarantee access to natural light, outdoor space, greenery, hygiene, sport and leisure to all residents. He thus expressed strong objection against poor accommodation standards prevailing in the European cities post WWI. The guidelines formulated during the 4th CIAM Congress were widely realized in the period after WW2. "Tysiąclecie" scheme was combined into one coherent layout with the Regional Park of Culture and Recreation built in 1950 (nowadays the Silesian Park). All auxiliary functions such as schools, health centres, shops and churches were located in near vicinity. The estate was well connected with the Katowice city centre by means of public transport such as bus and tram. Today it is widely considered one of the best housing estates in the city.

WHO WAS LE CORBUSIER?

Le Corbusier (real name: Charles Edouard Jeanneret, 1887–1965) is considered to be the most influential architect and urban planner of the 20th century. He had a huge impact on a number of generations of designers – initially only in Europe, but after WWII, it was felt all over the world. Le Corbusier belonged to a generation deeply disillusioned with the state in which cities emerged from the 19th century, with their chaotic expansion and overcrowding; he therefore set out on a quest to find efficient ways to improve them. His proposals were radical: demolishing old, malfunctioning urban sprawl, sparing only the most precious heritage buildings, and he advocated combining residential and leisure functions by way of building blocks surrounded by carefully designed greenery. Le Corbusier coined the expression "the house as a machine for living in": a house designed efficiently, as if it were an automobile or an airplane. He promoted the construction of high-rise buildings, made possible thanks to the properties of reinforced and prefabricated concrete. He held most of his contemporary architects in rather low esteem, and yet admired the logic and purposefulness of engineers.

Le Corbusier was the chair of CIAM (Congrès International d'Architecture Moderne – International Congress of Modern Architecture), a network for the exchange of ideas and information, which brought together several dozen European architects (Polish architects amongst them) between the years 1928 to 1959. The major achievement of the Congress was the so-called Athens Charter, a set of guidelines for modern urban design (1933), followed widely in many countries during postwar reconstruction and in the development of cities. Le Corbusier's ideas spread all over the world through his books, the most acclaimed being "Towards a New Architecture" ("Vers une architecture", 1922; first Polish edition to be published in 2012 by Centrum Architektury).

The nearest building designed by Le Corbusier can be found in Berlin, the so-called Unité d'Habitation (Housing Unit, 1957). Other prominent executed projects are Housing Unit in Marseille (1947–52), a prototype of the Berlin project; the church of Notre Dame du Haut in Ronchamp, Alsace (1950); La Tourette Monastery near Lyon (1957–60) and small residential schemes such as Villa Savoye near Paris (1929–31). Special attention should be paid to the urban project for Chandigarh, a brand new city in India, the capital of Haryana and Punjab (1952–59).

Le Corbusier's unexecuted projects made no less of an impact on the work of several generations of architects; notably, on the Palace of the League of Nations in Geneva (1927) or Palace of the Soviets in Moscow (1931) as well as urban visions such as The Contemporary City, The Radiant City or the Plan Voisin.

WHAT DID LE CORBUSIER DO IN KATOWICE?

Not a single thing! He never visited, nor did he ever design anything for the city. And yet, since many of the local architects looked up to his oeuvre and adopted many of his innovative ideas, there are numerous buildings – as well as whole districts – of Katowice designed in accordance with Le Corbusier's ideas. In the prewar period this applied mostly to modern housing projects in the southern section of the city centre, whereas in the postwar period it spread to vast areas in the very centre of Katowice (along Korfanty Avenue – formerly Red Army Avenue), the Park of Culture or new residential estates (such as Tysiąclecie and Koszutka) where whole housing schemes rather than single buildings were realised according to Le Corbusier's guidelines for modern urban planning.

Our map sets out to reveal that architecture and urban planning in 20th century Katowice developed in close alliance with modern European movements. It should also help understanding why certain areas of the city were designed in a particular way and assess which ideas have withstood the test of time.

01

Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego i Matki Boskiej Uzdrowienia Chorych
Exaltation of the Holy Cross and Holy Mother Health of the Sick Church
Henryk Buszko, Aleksander Franta 1976–1991

02

Budynek mieszkalny 5-kondygnacyjny typ A
5-floor residential block type A
Henryk Buszko, Aleksander Franta 1961

03

Budynek mieszkalny 12-kondygnacyjny typ B
12-floor residential block type B
Henryk Buszko, Aleksander Franta 1961

04

Budynek mieszkalny 14-kondygnacyjny typ C
14-floor residential block type C
Henryk Buszko, Aleksander Franta 1962

05

Budynek mieszkalny 18-kondygnacyjny typ D
18-floor residential block type D
Henryk Buszko, Aleksander Franta 1962

06

Budynek mieszkalny 27-kondygnacyjny typ Kukurydza
27-floor residential block Kukurydza (corn) type
Henryk Buszko, Aleksander Franta 1978–79

07

Budynek mieszkalny 17-kondygnacyjny typ Kukurydza
17-floor residential block Kukurydza (corn) type
Henryk Buszko, Aleksander Franta 1978–79

08

Szkoły
Schools
Henryk Buszko, Aleksander Franta

09

Przedszkola
Preschools
Henryk Buszko, Aleksander Franta

10

Obiekty handlowe
Commercial pavilions
Henryk Buszko, Aleksander Franta

11

Obiekty służby zdrowia
Health care centres
Henryk Buszko, Aleksander Franta

12

Dom kultury
Cultural centre
Henryk Buszko, Aleksander Franta

organizator | organiser

CA Centrum Architektury

współorganizatorzy | co-organisers

STOWARZYSZENIE ARCHITEKTÓW POLSKI
ODDZIAŁ KATOWICE

ODDZIAŁ KATOWICE

EE

patroni honorowi | honorary patronage

FONDATION LE CORBUSIER

Szwedzkie Zdobycie
Konfederacja Silesia
Konfederacja Jazda
Antarkis Sopotniki

partner | partner

KATOWICE

Dofinansowano z budżetu
miasta Katowice
Subsidized by the city
of Katowice

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Programme subsidized by the Ministry
of Culture and National Heritage

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

TRASA / ROUTE

2

PÓŁDNIOWA CZĘŚĆ ŚRÓDMIEŚCIA

SOUTHERN SECTION OF THE CITY CENTRE

Powstawała według planów urbanistycznych z ok. 1865 r., zmodyfikowanych w okresie międzywojennym, w związku z utworzeniem Forum Administracyjnego Województwa Śląskiego z towarzyszącą zabudową mieszkalną i publiczną, uzupełnianą po II wojnie światowej. Development of the southern section of the centre was consistent with the urban plans of 1865, and modified in the interwar period when the so called Administrative Forum for the Silesian Voivodship was constituted (1922–39), along with private and public housing and projects realised in the post WW2 period.

01

Dworzec PKP: pawilon odpraw pasażerskich
PKP Railway Station: passenger terminal
pl. Oddziałów Młodzieży Powstańczej

Wacław Kłyszewski, Jerzy Mokrzyński, Eugeniusz Wierzbicki
konstrukcja / structural engineering: Wacław Zalewski
1965–1972

 P3 K B

Pawilon na planie zbliżonym do trapezu, który w całości przykrywa podwinięty dach o żelbetowym zebrowaniu. Ma całkowicie transparentne ściany boczne w formie szklanych kurtyn. Główne wejście usytuowane jest od południa ponad betonową skropudła w kształcie hiperboloidy parabolicznej, która jest zapowiedzią szesnastu kielichów hali globowej, wykorzystujących podobne, prostokątne powłoki. Efemeryczna i przezierna bryła pawilonu o uwolnionym od podpór planie ma silny kontrpunkt w postaci zadaszenia wykonanego z surowego betonu.

A pavilion based on a trapezoid plan is fully covered with curved roof supported on reinforced concrete ribs. Completely transparent walls have been designed as glass curtains. The main entrance is situated at the south end over the concrete shell in a parabolic hyperboloid shape – a prologue to the sixteen goblet-like elements in the main hall which makes use of similar structural planes. The ephemeral and transparent mass of the pavilion has been designed on a column-free layout with a feature in a form of a roof canopy made of raw concrete.

02

Instytut Kształcenia Handlowego
Commercial Training Institute

ul. Raciborska 3
Zbigniew Rzepecki, 1937

 P1 P5 K

03

Drapacz chmur mieszkalno-usługowy
Multi-use skyscraper

ul. Zwirki i Wigury 15
Tadeusz Kozłowski
konstrukcja / structural engineering: Stefan Bryła
1929 / 1930–1934

 D P5

04

Dom Zdrowia Budowlanych
Builders' Health Centre

ul. PCK 1
Henryk Buszko, Aleksander Franta
koniec lat 60. / end of 1960s

 P1 P3 K

05

Zwarta zabudowa mieszkaniowa przy ul. PCK
Tightly-knit residential quarter at PCK Street

Dom doktora Kazimierza Wędlikowskiego
House for Dr Kazimierz Wędlikowski
ul. PCK 10
Stanisław Gruszka, 1937–1938

Dom adwokata Wojciecha Zytomirskiego
House for Wojciech Zytomirski, barrister
ul. PCK 6

Karol Schayer, 1936–1937

 D P1 P2 P3 P4 P5

06

Willa mecenasa Edmunda Kaźmierczaka
Villa for Edmund Kaźmierczak, barrister
ul. Bratków 4

Tadeusz Michejda, 1930

 D P1 P2 P3 P4 P5

Dom zaprojektowany w formie zwartej, trzykondygnacyjnej bryły, złożonej z prostopadłościowców o zróżnicowanych wysokościach i podcięciach, na planie regularnego prostokąta, którego południowo-wschodni narożnik posiada ćwierćkolisty aneks. Do ściany zachodniej został dostawiony garaż. Wewnątrz usytuowano dwa mieszkania: obszerne, przeznaczone dla inwestora mecenasa Edmunda Kaźmierczaka, oraz niewielkie, dla dozorcy, znajdujące się w piwnicy. Bryłę ożywiają dwie formy obrotowe: w elewacji południowej półokrągły balkon, a w elewacji wschodniej – ćwierćkolisty ryzalit (ogród zimowy – weranda). Dach jest płaski, z dwoma tarasami i loggią. Elewacja gładkie, tynkowane, poddane termomodernizacji, która zatarła niestety, pierwotny charakter obiektu. Okna grupowane w poziome i pionowe pasma. Architekt wykazał się znajomością pięciu zasad architektury Le Corbusiera oraz ideami standaryzacji i masowej produkcji mieszkań. Obiekt jest rzadkim w Polsce przykładem jednorodzinnego budynku wykonanego w konstrukcji szkieletowej stalowej spawanej, z wypełnieniem ceglanym.

The villa was designed as a compact, three-floor building, consisting of cube-like shapes varying in height and with varied cutouts in the ground floor elevation. It was constructed on a rectangular plan, of which South-Eastern corner extended into a quarter-circular annex. A garage was attached to the western elevation. The interior was divided into two flats: the large one belonged to the investor, barrister Edmund Kaźmierczak, while the smaller basement flat was allotted for a concierge. The massing was animated by two cylindrical forms: a semi-circular balcony on the south elevation and a quarter-circular projection (terrace with a winter garden) on the east elevation. The flat roof accommodates two terraces and a loggia. The plain façades, due to the subsequent elevation re-insulation, lost the building’s original character. Windows have been laid in vertical and horizontal bands. The building’s architect demonstrated familiarity with Le Corbusier’s five points of contemporary architecture as well as with the concepts of standardised and mass-produced housing.

The villa is a rare example of a detached family house supported on a welded steel skeleton structure with a brick infill.

07

Dom mieszkalny Lucji i Dawida Felixów
House for Lucja and Dawid Felix

ul. Podchorążych 3
Filip Brenner, 1937

 O

14

Dworzec PKP: Kielichowa hala główna
PKP Railway Station – Main Hall

pl. Wilhelma Szewczyka 1

Wacław Kłyszewski, Jerzy Mokrzyński, Eugeniusz Wierzbicki
konstrukcja / structural engineering: Wacław Zalewski
1965–1972; wyburzona w / demolished in 2011

obecnie w trakcie rekonstrukcji i adaptacji na potrzeby komercyjne
Galerii Katowickiej, SUD Architects
at present being rebuilt for commercial use as part of Katowicka Shopping Centre, SUD Architects

 P2 P3 K B S

Nieistniejąca już dziś hala przekryta była sklepieniem wspartym na szesnastu kielichach żelbetowych ustawionych w dwóch rzędach. Miała potężne rozmiary: 144 m długości, 54 m szerokości i 14,5 m wysokości. Całość podzielona została na dwie kondygnacje. Rozstaw słupów kielichów wynosił 18 x 18 m (6 x 9 m w dolnej kondygnacji). Każdy kielich zawierał w sobie cztery przeciwległe powłoki prostokątne o charakterze hiperboloid parabolicznych, wykonane w technologii surowego betonu, z odcieżniętym na powierzchni szalunkiem pierwotnego deskowania. Była to jedna z najbardziej innowacyjnych konstrukcji rzeźbiarskich, jakie powstały na terenie kraju w latach powojennych, zaliczana do nurtu brutalizmu, szczerze eksponującego surowość i prawdę materiałową, widocznego także w twórczości Feliksa Candeli, Piera Luigięo Nervię i Le Corbusiera. Ten ostatni eksperymentował z kielichami-parasolami w pawilonie La Maison de l’Homme dla Heidi Weber w Zurychu, który został zrealizowany dopiero w 1967 roku, dwa lata po śmierci autora.

The non-existent main hall was covered with sixteen goblet-like reinforced concrete structural elements which were set in two rows. It used to have a colossal size: 144 metres long, 54 metres wide and 14.5 metres high. The building was divided into two floors. The goblet-like columns were set on a 18x18 metres structural grid (6x9 metres in the lower part). Each column contained four opposite planes in parabolic hyperboloid form made of reinforced concrete with an imprint of the original wooden shuttering. It used to be one of the most innovative sculptural structures built in the postwar Poland. It was an example of brutalism, architectural trend which clearly exposed crudity and honesty of materials, visible in the work of Felix Candela, Pier-Luigi Nervi and Le Corbusier. The latter of them experimented with goblet and umbrella-like structures in his pavilion La Maison de l’Homme for Heidi Weber in Zurich, built in 1967, two years after its author’s death.

15

Dom handlowy Zenit
„Zenit” Department Store

ul. Rynek 12
Mieczysław Król, Jurand Jarecki, 1960–1962

 D P1 P2 P3 P5 K

PÓŁNOCNA CZĘŚĆ ŚRÓDMIEŚCIA

NORTHERN SECTION OF THE CITY CENTRE

Plan kondygnacyjny po konkursie urbanistycznym z 1954 r.: Wiktor Lipowczan, Zygmunt Majerski, Ernest Szary, Adam Woźniak; Pracownia Śródmieścia „Miastoprojekt” Katowice pod kier. Zygmunta Majerskiego od 1957 r.; Śródmieście-Zachód, koncepcja Mieczysława Króla z 1963 r.; Koszutka pod kier. arch. Szymanowskiego z Zakładu Osiedli Robotniczych ZOR w Warszawie od 1948 r. Koncepcja luźnej zabudowy centrum oparta na postulatach Karty Ateńskiej z 1933 r. opublikowanej w 1941 r.

Key plan following the urban project contest of 1954: Wiktor Lipowczan, Zygmunt Majerski, Ernest Szary, Adam Woźniak; „Miastoprojekt” Katowice – Architectural Offices for the City of Katowice, headed by Zygmunt Majerski since 1957; City Centre-West, project by Mieczysław Król from 1963; „Koszutka”, run by architect Szymanowski from ZOR (Workers’ Residence Workshop) in Warsaw since 1948. The idea of city centre low-density housing is based on the concept taken from the Athens Charter of 1933, published in 1941.

 A P3

Północna część miasta w okresie pruskim (1865–1922) zdominowana była przez zabudowę przemysłową. W okresie międzywojennym (1922–1939), kiedy Katowice konstruowały nową, polską tożsamość stolicy województwa śląskiego, rozpoczęto rozbudowywanie miasta, tworząc oś kompozycyjną z Katedrą Chrystusa Króla na południu i nowymi dzielnicami mieszkalnymi na północy, pomiędzy którymi ciągle istniała rozległa bariera strefy przemysłowej. Po II wojnie światowej usunęto strefę industrialną, zastępując ją luźną zabudową mieszkalno-usługową z dostępem do zieleni, usytuowaną z obu stron szerokiej arterii komunikacyjnej w postaci alei Wojciecha Korfantego, której kulminacją stała się hala widowiskowo-sportowa Spodek. Uwolnione tereny zaprojektowano zgodnie z wytycznymi Karty Ateńskiej, którą uchwalono na statku Partis II w 1933 roku przy udziale Le Corbusiera i innych przedstawicieli międzynarodowego ruchu reformy architektury i urbanistyki. Karta została opublikowana w 1941 roku, stając się podstawowym narzędziem nowego planowania miast w okresie powojennym na całym świecie. W Katowicach jej postulaty znalazły szerokie zastosowanie nie tylko w północnej części Śródmieścia, ale także na obrzeżach miasta jak np. na Osiedlu 1000-lecia.

During the Prussian rule (1865–1922) the northern part of Katowice was dominated by industrial buildings. In the interwar period (1922–1939) the city was working on a new Polish identity as a capital of the Silesian voivodship, and as such began to expand in the direction opposite to the previous plans. A vista was created between the cathedral of Christ the King on the south and new residential quarters on the north, with an extensive barrier of industrial areas between both ends. In the postwar period industrial zones were replaced with low-density mixed-use buildings with easy access to green areas, and located along either side of a wide transport artery – Wojciecha Korfanteo Avenue, the focal point of which became the multipurpose arena “Spodek”. The retrieved areas were designed according to the guidelines of the Athens Charter, decreed on a ship called Partis II in 1933, with participation of Le Corbusier and other members of the international movement for the reform in architecture and urban design. The Athens Charter was published in 1941 and soon became one of the key instruments used in the postwar town-planning process all over the world. In Katowice the Athens Charter principles were widely applied, not just in the north part of the city centre but also in the city outskirts such as “Tysiąclecie” Estate.

16

Budynek biurowy Separator oraz pawilon BWA
Office Block “Separator” and BWA Gallery

ul. Korfanteo 2

Stanisław Kwaśniewicz, 1966–1969

 A P3

17

Przedszkole

Nursery

ul. Sokolska 25

Olga Ziętkiewicz, 1966–1973

 D P1 P2 P3

Trasa 1 / Route 1: **21.07.2012, 11:00**

Trasa 2 / Route 2: **4.08.2012, 11:00**

Prowadzenie / Guide: **Ryszard Nakonieczny**

18

Skomasowana 16-kondygnacyjna jednostka mieszkaniowa Superjednostka
Densely-populated 16-floor residential unit “Superjednostka”

al. Korfanteo 16,18,20,22,24,26,28,30,32

Mieczysław Król, 1964–1968

 P1 O

Superjednostka to megastruktura mieszkaniowa o 16-kondygnacjach nadziemnych, z garażem zagłębionym w gruncie, zaprojektowana przez Mieczysława Króla w latach (1964–1968). Jest polskim odpowiednikiem marsyjskiej Unité d’habitation Le Corbusiera z 1952 roku i jej 4 kolejnych siostr zrealizowanych w Nantes-Rezé (1953), Berlinie (1958), Briè-en-Forêt (1961) i Firminy-Vert (1968). Katowicki gmach o długości 187 m zawiera 763 mieszkania różnego typu, uszając się ponad gruntem na 72 podporach. Obiekt przewidziano dla ponad 3000 osób. Oprócz mieszkań posiada bazę usługową (biura, gabinety lekarskie, pomieszczenia administracji osiedla, zakłady kosmetyczne i inne). Taras na dachu nie jest dostępny dla mieszkańców. Obiekt usytuowany został w centrum miasta, co z pewnością spowodowało ograniczenie programu użytkowego tej wielkiej jednostki wobec jej marsyjskiego pierwowzoru. Nie ma tu także wyrafinowanych rozwiązań w postaci dwupoziomowych mieszkań umożliwiających przewietrzanie. Obiekt ma jednak coś, czego brak w Marsylii – podziemne garaże. “Superjednostka” is a residential 16-floor megastructure with an underground car park, designed by Mieczysław Król in the years 1964–68. It is a Polish response to Le Corbusier’s Unité d’habitation built in Marseille in 1952 and its four sisters in Nantes-Rezé (1953), Berlin (1958), Briè-en-Forêt (1961) and Firminy-Vert (1968). The residence in Katowice, elevated off the ground on 72 columns, is 187 metres long and contains 763 apartments varying in size. The building was expected to accommodate over 3000 inhabitants. Apart from flats, it contains a wide range of auxiliary facilities: beauty, medical surgeries, estate administration offices, beauty parlours and other. The roof terrace is not accessible to the residents. The building’s location in the city centre restricted its commercial functions in comparison to the archetpye in Marseille. There are no elaborate solutions here such as double-floor apartments to facilitate natural ventilation. “Superjednostka” however boasts something that the building in Marseille lacks – the underground car park.

19

Luźna zabudowa mieszkalno-usługowa, po wschodniej i zachodniej stronie al. Korfanteo
Low-density multi-use building scheme, eastern and western side of Korfanty Avenue

Zespół 9-kondygnacyjnych punktowców mieszkalnych na Koszutce

Complex of 9-floor residential blocks in Koszutka
ul. PCK 10

Mieczysław Król, 1956–1959

Budynek mieszkalny doktora Bronisława Radowskiego
House for Dr Bronisław Radowski

al. Korfanteo 60

Karol Schayer, 1937

 P1

Budynki punktowe 14-kondygnacyjne po wschodniej stronie al. Korfanteo
14-floor residential tower blocks on the eastern side of Korfanty Avenue
przy ul. Ordo

Mieczysław Król, 1961–1966

 P1

20

Hala widowiskowo-sportowa Spodek
“Spodek” multi-purpose arena

rondo gen. Jerzego Ziętka

Maciej Gintowt, Maciej Krasieński
konstrukcja / structural engineering: Andrzej Żórawski, Andrzej Włodarz, Wacław Zalewski
Centralny Ośrodek Badawczo-Projektowy Budownictwa Przemysłowego „Bistyp”, Warszawa / Research and Design Centre for Industrial Architecture “Bistyp”, Warsaw
1964–1971

 P1 B C

Położenie hali powoduje, że wraz z sąsiednim biurowcem DOKP oraz pomnikiem Powstańców Śląskich stanowiąca przestrzenną dominantę centrum Katowic. O wyjątkowości budowli decyduje jej kształt i zastosowane wewnątrz rozwiązania konstrukcyjne, które umożliwiły powstanie pierwszego i największego tego typu obiektu w Polsce o rozpiętości przekrycia 126 m, kubaturze całkowitej 345700 m³, powierzchni zabudowy 19600 m², wysokości sięgającej 31,4 m przy posadowieniu obiektu na głębokości 7,5 m. Widoczne są inspiracje corbusierowskimi: La Maison des Jeunes z Firminy-Vert z 1965 roku (przekrój) oraz pawilonami EXPO z Paryża 1937 i Brukseli 1958 (stalowe konstrukcje ciegnowe). Poza tym są tu też *pilots* w technologii *béton brut*, wspierające ciągi komunikacyjne na zewnątrz obwodu hali. Charakterystyczny kształt Spodka, odzwierciedla profil widowni-misy. Powściągliwy i wysmakowany detal z fakturą wusłąk, rozłożony na pełnej dynamiki bryle obiektu, z górującą nad całością paraboliczną kopułą, decydują o jego niezwykłej ekspresji. Spowodowały też, że stał się on w skali lokalnej symbolem miasta, a w skali kraju wybitnym osiągnięciem architektonicznym.

The location of “Spodek”, together with the adjacent DOKP tower block and the Silesian Insurgents monument, makes an urban dominant of the Katowice city centre. What makes the building unique is its shape and the applied structural solutions which made it possible to construct the first and so far the largest building of the kind in Poland. “Spodek”’s roof spans over 126 metres, its total volume amounts to 345 700 cubic metres, its footprint totals 19 600 square metres, its height equals 31.4 metres whereas its foundation level is mere 7.5 metres. La Maison des Jeunes in Firminy-Vert from 1965 (cross-section) and EXPO pavilions from Paris (1937) and Brussels (1958) can be recognised as its inspiration. Moreover, there are *pilots* in the *béton brut* technology, supporting communications areas outside the hall. The characteristic shape of the arena reflects on the rake of the audience seating. The understated and tasteful detailing of textured tiles applied to the exceptionally dynamic massing of the building, with the dominating parabolic dome, contribute to “Spodek’s” uniqueness and account for it being the symbol of Katowice on a local level as well as the outstanding architectural achievement on a national level.